

Anıl İsmet AŞCI¹
Politika Analisti

Batuhan KÜPELİ²
Politika Analisti

Mehmet Can ALTIN³
Araştırmacı

DEĞERLENDİRME NOTU

İRAN'A KARŞI SAVAŞIN KÜRESEL DEĞER ZİNCİRLERİNE ETKİSİ

28 Şubat 2026 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail tarafından İran'a karşı başlatılan koordineli hava operasyonu, karşılıklı misillemelerin de etkisiyle kısa sürede bölgesel bir çatışmaya dönüşmüştür. Bu gelişme, küresel tedarik zincirlerinde ciddi şok dalgalarına yol açmaktadır. Dünya petrol ve sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ticaretinin kritik bir geçiş noktası olan Hürmüz Boğazı'ndan gemi geçişleri fiilen durdurulmuştur. Boğaz'dan geçiş, yalnızca belirli koşullar altında sınırlı sayıda ülkenin kullanımına açık tutulmaktadır. Küresel petrol arzı, günde yaklaşık 10 milyon varile ulaşan bir kesinti riskiyle karşı karşıyadır. Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) tarihi nitelikteki 400 milyon varillik stratejik stoğunu piyasaya sürmesi dahi enerji fiyatlarındaki artışı durdurmaya yeterli olamamıştır. Brent petrol fiyatları bir ayda yaklaşık %50 artarken bölgeye ve ürüne göre fiyat etkileri farklılaşmıştır. Ancak etki yalnızca enerji ile sınırlı değildir; Körfez bölgesi aynı zamanda küresel polimer, azotlu gübre, alüminyum ve altın ticaretinin kritik düğüm noktasıdır ve bu ürünlerdeki arz kesintileri enerji şokunun çok ötesinde sektörel yayılım etkileri doğurmaktadır.

Çatışmanın yarattığı hasar, bir ateşkes sağlansa dahi arz kesintisinin uzun yıllar sürebileceğine işaret etmektedir. Karşılıklı saldırılar Katar'ın Ras Laffan LNG kompleksi, Bahreyn'in BAPCO Sitra Rafinerisi, Kuveyt'in petrol rafinerileri ve Suudi Arabistan'ın Jubail petrokimya tesisi başta olmak

¹ <https://www.tepav.org.tr/ekibimiz/s/1457>

² <https://www.tepav.org.tr/ekibimiz/s/1478>

³ <https://www.tepav.org.tr/ekibimiz/s/1514>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarlarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

üzere bölgenin başlıca enerji altyapılarına ciddi zarar vermiştir. Rystad Energy, bölge genelinde 40'tan fazla tesisin devre dışı kaldığını, altyapının eski kapasitesine dönmesi için en az 25 milyar dolarlık yatırım ve beş yıllık bir onarım sürecinin gerekeceğini belirtmektedir.⁴

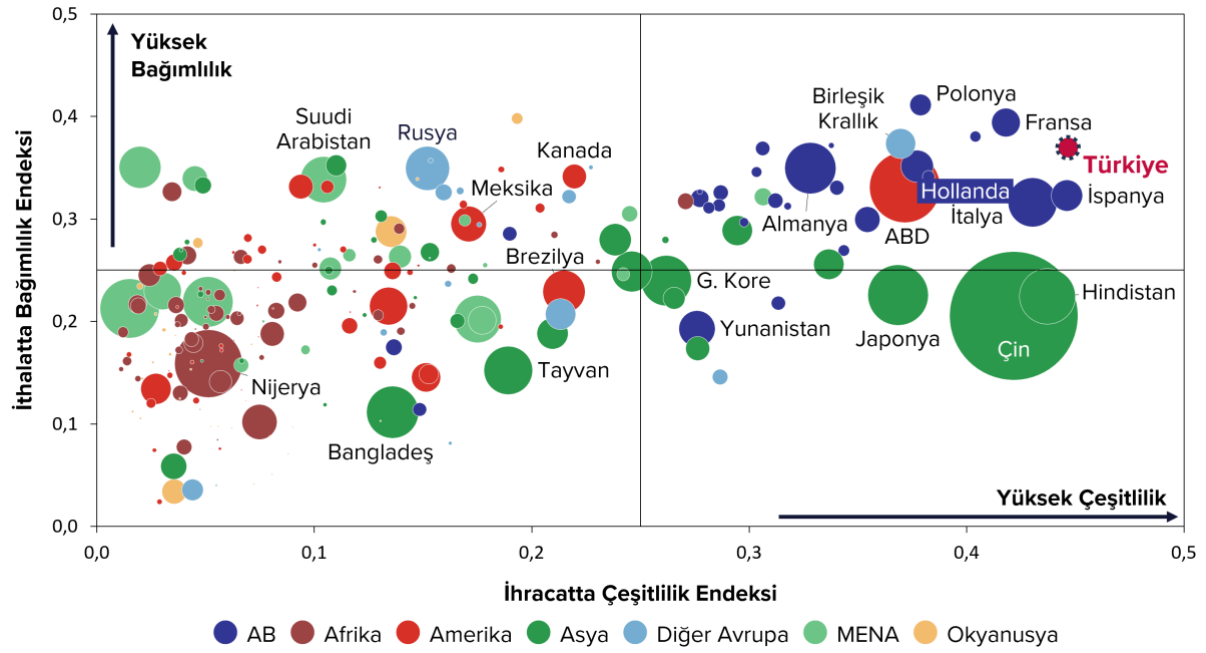
Ateşkes sonrası dönemde bile küresel ticareti engelleyen üç ana faktör bulunmaktadır: fiziki hasar, sigorta piyasalarının işlevsizliği ve değer zincirlerinin kırılması.

- **Üretim tesislerindeki fiziki hasar**, ateşkesten sonra dahi arz tarafında yıllara yayılacak kalıcı bir kapasite açığı yaratmaktadır; günlük milyonlarca varil petrol ve milyonlarca ton LNG kaybının beş yıl boyunca piyasayı daraltması beklenmektedir.
- **Sigorta piyasalarının işlevsizliği ise süreci yavaşlatmaktadır.** Savaş riski primlerinin kısa sürede birkaç kat artması ve bir bölüm teminatın askıya alınması, ateşkes sonrasında da Hürmüz geçişlerini fiilen sınırlandıracaktır.
- **Değer zincirlerinin kırılması ise etkiyi katbekat büyütmektedir.** Ham petrol ve doğal gazın doğrudan arz kaybının ötesinde, Körfez kaynaklı polipropilen ve polietilen tedarikinin %38 ile %48 arasında bu bölgeye bağımlı olması plastik, ambalaj ve otomotiv sektörlerini doğrudan vurmaktadır. Azotlu gübre ithalatında Körfez payı %54,8 ile tüm ürün grupları arasında en yüksek orana sahiptir ve tarım sezonunda kritik girdi açığı riski taşımaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri dünyanın en büyük alüminyum üretim merkezlerinden biridir. Bu girdilere dayalı ilaç etkin maddeleri ve elektronikte kullanılan çipler ile hafıza modülleri de zincirleme biçimde etkilenmektedir. Her halkada birikerek büyüyen şok, ilk bakışta Hürmüz Boğazı ile doğrudan ilişkisi bulunmayan sektörler ve kıtalara dahi ulaşmaktadır.

Türkiye'nin rekabetçi ihracat yapısına karşın yüksek ithalat bağımlılığı, ülkeyi değer zinciri şoklarına karşı daha kırılgan kılmaktadır. Ülkelerin ihracat ve ithalatta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün ve ülke oranları ($RCA \geq 1$) üzerinden yapılan analiz, değer zinciri kırılganlıklarına karşı durumlarını ortaya koymaktadır. Aşağıdaki grafikte (Şekil 1) sağ üst kadranda bulunan ülkeler, çok yüksek ihracat çeşitliliği ve çok yüksek ithalat bağımlılığına sahipken sağ alt kadranda bulunanların ihracat bağımlılığı daha azdır. Örneğin Türkiye, İspanya, Polonya, Fransa, Birleşik Krallık gibi dünya ticaretine fazlasıyla entegre ülkeler, **Hürmüz boğazının kapanmasıyla ortaya çıkan değer zinciri şoklarından daha hızlı bir biçimde etkilenebilecektir.**

⁴ Rystad Energy, The cost of war: Gulf energy infrastructure left facing a \$25 billion repair bill, 24 Mart 2026, <https://www.rystadenergy.com/news/middle-east-conflict-rebuild-energy-cost> (Erişim tarihi: 2 Nisan 2026).

Şekil 1: Dış ticaret çeşitlilik ve bağımlılık endeksleri, 2022-2023-2024 ortalaması

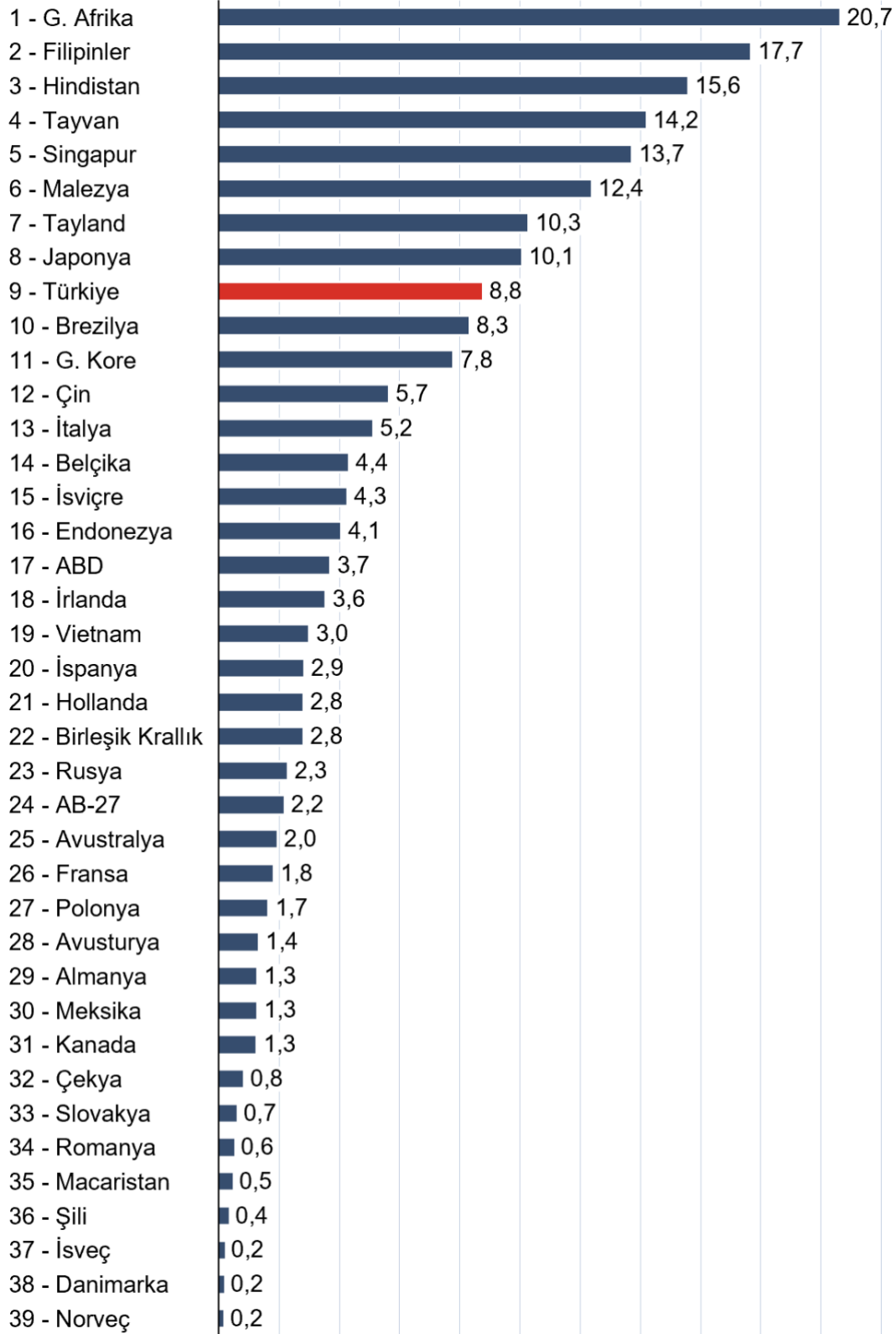

Kaynak: CEPII BACI, TEPAV hesaplamaları *İhracatta karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ürünlerin ($RCA \geq 1$) ve bu ürünlerin ihraç edildiği partnerlerin payları ile ithalatta yoğunlaşan ürünlerin ($RII \geq 1$) ve tedarikçi paylarının geometrik ortalaması alınarak ülke düzeyinde "ihracat çeşitliliği" ve "ithalat bağımlılığı" endeksleri hesaplanır. Balon büyüklükleri dönemdeki dış ticaret ortalamalarıdır.

TEPAV, Hürmüz Boğazı'nın kapanması durumunda ortaya çıkacak değer zinciri şokunun küresel ticarete yayılım etkilerini, ürün-ülke düzeyinde bir küresel ticaret ağı metodolojisine dayanarak aşamalı şekilde modellemeyi hedeflemektedir. 226 ülke ve 5.600 ürünü kapsaması planlanan analizde, Körfez ülkeleri, İsrail dış ticaretinin durması halinde oluşabilecek arz kayıpları, tedarikçi ikamesi mekanizması ve değer zincirleri boyunca kümülatif yayılım ülke-ülke, ürün-ürün bazında hesaplanacaktır. Bu kapsamda, Hürmüz Boğazı'nın kapanmasının küresel ticaretin %11,3'ünü doğrudan etkileyeceği; ardından kimyasal ürünlerden çiplere, gübreden enerjiye kadar birçok alanda ikincil dalga şokları yaratacağı öngörülmektedir.

Türkiye, 100 milyar dolar üzerinde ihracat yapan ülkeler arasında Hürmüz Boğazı'nın kapatılmasından en çok etkilenecek 9'uncu ülkedir. Şekil 2'de görüldüğü üzere, Hürmüz Boğazı'nın kapanmasından doğrudan etkilenme oranları bölgeler arasında belirgin farklılıklar göstermektedir. Asya ekonomileri sıralamanın üst diliminde yoğunlaşmaktadır: Filipinler (%17,7), Tayvan (%14,2), Singapur (%13,7), Malezya (%12,4), Tayland (%10,3) ve Japonya (%10,1) ilk 8 ülke arasında yer almaktadır. Çin ise mutlak ticaret hacmine rağmen %5,7 ile 12. sırada kalmakta, ancak bu oranın dünyanın en büyük ihracatçısına uygulandığı göz önüne alındığında günlük kayıp büyüklüğü açısından tablo farklılaşmaktadır. Afrika ve Latin Amerika'dan Güney Afrika (%20,7) sıralamanın zirvesinde yer alırken Brezilya (%8,3) 10. sırada Türkiye'nin hemen ardından gelmektedir. Avrupa ekonomileri ise sıralamanın alt yarısında kümelenmektedir: İtalya %5,2, Belçika %4,4, İsviçre %4,3 ile göreceli olarak daha yüksek bir bantta yer alırken Birleşik Krallık %2,8 ile 22. sırada, AB-27 bütünü %2,2 ile 24. sırada, Almanya %1,3 ile 29. sırada ve Fransa %1,8 ile 26. sırada bulunmaktadır.

Şekil 2: Hürmüz Boğazı'nın Kapatılmasının Seçili Ülkelerin İhracatına Etkisi, %

Kaynak: CEPII BACI, TEPAV hesaplamaları

Türkiye özelinde %8,8'lik etkilenme oranı, günlük 38,4 milyon dolar, yıllık yaklaşık 14 milyar dolarlık bir ihracat kayıp riski ile karşı karşıyadır.

- Bu kaybın %57'si enerji ürünlerinde (ham ve rafine petrol, LNG, LPG, kömür) yoğunlaşmakta olup günlük 31,2 milyon dolarlık enerji girdisi eksilmektedir.
- İkinci büyük kalem olan polimerler grubunda (polipropilen, polietilen, PVC, stiren, etilen glikol) günlük 7,6 milyon dolarlık kesinti yaşanmakta; bu ürünlerin Körfez kaynaklı ithalat payı %38 ile %48 arasında değişmektedir.
- Azotlu gübre ithalatında Körfez payının %54,8'e ulaşması, özellikle Nisan-Temmuz tarım sezonunda ciddi girdi açığı riski taşımaktadır.
- Alüminyum hammaddesinde günlük 2,3 milyon dolarlık kayıp Birleşik Arap Emirlikleri'nin küresel üretim merkezi konumundan kaynaklanmaktadır.

Hürmüz Boğazı'nın kapanmasıyla eksilen bu girdiler, ulaştırma, otomotiv, plastik imalatı, tarım, inşaat, mücevher ve elektronik sektörlerinin temel hammaddesidir. Rafine petrol, ham petrol, LNG ve LPG başta olmak üzere enerji girdileri ulaştırma, petrokimya, demir-çelik, çimento, cam, tekstil, gıda işleme ve seracılık sektörlerinin temel yakıt ve işlem girdisini oluşturmaktadır.

- Polipropilen, polietilen, PVC ve stiren gibi polimer girdileri ise plastik ürün imalatı, ambalaj, otomotiv iç ve dış aksam üretimi, inşaat sektöründe boru ve yalıtım malzemeleri, beyaz eşya ile tekstilde sentetik iplik üretiminin hammaddesidir.
- Azotlu gübre tedarikinin kesilmesi tahıl, meyve-sebze ve endüstriyel bitki üretimini, özellikle Çukurova, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki tarım faaliyetlerini doğrudan tehdit etmektedir.
- Alüminyum, yarı mamul çelik ve bakır gibi metal girdileri inşaat, otomotiv, beyaz eşya, elektrik kablolu ve ambalaj sanayisinin tedarik zincirini durma noktasına getirmektedir.
- Son olarak soya ve mısır gibi tarımsal girdilerdeki aksaklıklar yem sektörü aracılığıyla tavukçuluk ve süt hayvancılığına da yansımaktadır.

Hürmüz Boğazı'nın kapanmasıyla ortaya çıkan değer zinciri şokunun sonraki günlerde katlanarak büyümesi, erken dönemde önlem alınmasının kritik önemini ortaya koymaktadır. Stratejik enerji ve gübre stoklarının artırılması, polimer ve alüminyum tedarikinde Körfez dışı alternatif rotaların hazır bulundurulması ve yerli petrokimya kapasitesinin güçlendirilmesi, öncelikli politika başlıklarıdır. **Müdahalenin en yüksek kayba uğrayan iller ve tek sektöre bağımlı sanayi merkezleri üzerinden yoğunlaştırılması, sınırlı kaynakların etkin kullanımı açısından belirleyici olacaktır.**

John Maynard Keynes, Barışın Ekonomik Sonuçları (1919) adlı eserinde, insanoğlunun içinde bulunduğu ekonomik düzeni "doğal, kalıcı ve bel bağlanabilir" saydığını; oysa bu düzenin son derece kırılgan ve geçici olduğunu belirtmiştir. Günümüzün küresel üretim ağlarının tek bir kritik düğümün çöküşüyle nasıl sarsılabildiğini gözlemlerken bu ikazın ne denli öngörülü olduğu bir kez daha açığa çıkmaktadır: Birbirine eklenmiş değer zincirlerinin işlevini sürdürebilmesi, siyasi istikrara olan bağımlılığını giderek derinleştirmektedir. **Bu çerçevede süregelen çatışma, yalnızca enerji piyasalarında değil, küresel değer zincirlerinin tamamında kalıcı kırılmalara zemin hazırlamaktadır. Barış, bir tercih değil küresel ekonomik sistemin önkoşuludur.**